

Halász Tamás

Vihar előtti csend

Pierre Droulers: De l'air et du vent (A levegőről és a szélről)

Trafó – Kortárs Művészetek Háza

2000. február 25–február 26.

„Éppúgy, ahogyan van mély és könnyű álmom, vannak gondolatok is, amelyek a lényünk mélyén rengenek, és gondolatok, amelyek csak a felszínen nyüzsögnek.”

(Ludwig Wittgenstein)

Rég érezhettük ennyire távol a populáris jelzót külföldi vendégjátéktól, mint a belga koreográfus Trafó-béli előadása esetében. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy agyondíszített és olcsó élményközönségre kihegyezett táncprodukciók dőlnek be – sajnos, szinte csak – nyugati határainkon. Droulers, a Maurice Béjart Mudra iskolájában tanult, Wilson-workshopokat látogató, alkalmi Grotowski-színész azonban alaposan próbára tette recepciós képességeinket. Az erős hang- és látványingerek, a megkoronázott szcenika, a táncszínpadokon állandósult gesamtkunstwerk korában mutatta meg sajátos puritanizmusát. Repetíció és represszió, vagyis ismétlés és elfojtás jellemezte alkotását, a Trafó teljesen kiürített színpadterében zajló, másfél órának tűnő hatvanöt percet. Ha dagályosan fogalmazok, azt mondhatom: Droulers – aki legalább annyira színházi ember, mint táncalkotó – rangot és monopóliumot biztosított a mozdulatnak, visszahelyezte azt uralmi pozíciójába. Kiüresítette a teret, a megnyilatkozás helyszínét körülötte. Halvány és ritka neszezést helyezett a zenei alap helyére, utcai ruhákat húzott szereplőire jelmezek helyett, rendhagyó módon alkalmazott hétköznapi tárgyakkal vette körül őket, mintsem külön kellékekkel terhelte volna játékukat. A lecsupaszított térből még a legalapvetőbb hozzávalót, a hagyományos takarást is kivette, hogy sutának ható félparavánok mögé helyezze táncosait a szerepszünetekben. A *De l'air et du vent* egy kiürített világban zajló, ravaszul cizellált játék. Végül mégsem nevezhető ingerszegénynek: éppen csak olyan idomulást követel meg tőlünk, mint egy szoba rejtelmes félhomálya a napfényről belépő ember pupillájától.

Az előadás terében már mozdulatlanul jelen van az összes táncos, amikor az ajtókon belépünk. Olyanok, mint díszletek, amelyeket nem takar függöny a színdarab megkezdése előtt sem. Mozdulatlanul, letakarva, háttal, vagy ha szemből, akkor lesütött szemmel helyezkednek el a gyéren megvilágított színpadon.

A koreográfia idegtéppő lassúsággal indul. Ha beleolvassuk a tájékoztatóba és rájövünk, hogy a darabot japán legenda ihlette, akkor természetesen asszociálhatunk a butoh-ra, amint végigkísérjük az első megmozduló, egy sudár táncos két percen át tartó útját a színpadnyílás két széle között.

Az említett segédszöveg a legendás Mikádót idézi meg, aki birodalma összes tárgyát rendszerezni akarta. E célból összehordatta hát őket, hogy halála után – mielőtt munkáját befejezhette volna – az irdatlan gyűjtemény alatt nyerjen végső nyughelyet.

A tárgyhalmazoknak nem sok nyomát lehetett látni a színpadon. Voltak viszont hol nagyobb, hol csekélyebb leleménnyel alkalmazott hétköznapi holmik, nájlonzacskók, keményre, vánkosszerűre pumpált szállítási szabványzsákok – az ötödik sornál távolabbról szinte kivehetetlen – evőeszközök, hosszabb-rövidebb papírtekercsek, ravasz zsinegezéssel ellátva, a rejtelmes mozgás előidézése végett.

Félálomban, vagy totális kimerültség idején jelentkező víziók világába vezetett a belga színházcsináló. Rendszer, folyamatot, logikát kereső figyelmünket apró kis impulzusokkal gáncsolta el. Váratlan ismétlődésekkel tett érthetlenné jeleneteket. Zsákutcába csalta a figyelmet.

„Egy kutatásnak köteleztem el magam, nincs »üzenet« a darabban. A »Gondolat« nem létezik. Ez egy álmom. Azért megpróbáltunk legalább egy irányba haladni” – mondta Droulers a *De l'air et du vent*-ről. Különös ez az ütközés: kutatás, amely nem hordoz gondolatot, nem feltételezi azt, nem kívánja meg. Kutatás, amelynek végeredménye, folyamánya egy álmom. Mert a koreográfus műve valóban álomszerű: bár az álmom – ellentétben a magyarítva kissé sután hangzó mondattal – leginkább a megébredés irányába halad, ha valamerre egyáltalán. Miután nem tudatosan komponált műről van szó, ellentétben Droulers kihívó koreográfiájával.

A belga táncelőadás álomszerűségéhez nem fér kétség: révülést előidéző hatását legfeljebb az amúgy kiváló táncosok egy-egy hibája csökkentette. Nem szerencsés például, ha a közönség felé belendített, bebokszolt, felfüggesztett tárgy rossz irányba téved. Ez a hatásos fogás (amelyre kiváló példát legutóbb Frenák Pál *Sauvageries* című koreográfiájában láttunk: itt maguk a táncosok lengtek be a padosorok felé, meglibbentve a szerencsések

frizuráját) könnyen közzéhejbe fullad, ha rosszul csinálják. Az a néhány néző, akit a madzagon lógó, felpuffasztott zsák – egy időtlen hiba következtében – precízen képen talált, valószínűleg felfüggesztette a levitálást.

Droulers műve ésszerűtlen ésszerűsége, fontosságtalan fontosságai, élvezetesen abszurd töredezettsége miatt volt alkalmas az álom-állapot előidézésére. Ha éltünk már át tomboló vihar kitörte előtti perceket élesben, tudtuk mihez hasonlítani az előadást. Érezhettük azt egy természeti jelenség igazán sikerült ábrázolásának.

A vihar előtt elhalkul a világ. Egyre több és egyre rejtélyesebb neszt érzékel fülünk, de az erős és ismerős zajok megszűnnek. A légnyomás hirtelen változása zavarba hozza érzékeinket. A fények pillanatról pillanatra változnak. Az ismerős dolgok elvesztik ismerős színeiket. Mintha minden várakozna. Droulers darabja ennek a néhány percnél megöbbszöröződéséből keletkezett. Ember-hősei mozgó, intelligens tárgyak csak: gesztusaik egyike sem fejez ki (egymás iránt táplált) érzelmeket. Kiváló táncukat érzékelhetjük a „felszínen nyüzsgő gondolat” kivetülésének is, ám apró testi impulzusaik gyakran mélyebb zavarba ejtenek. Személytelenségük saját, mély és rejte(gete)tt érzéseinket hívja elő.

Az említett japán legenda-asszociáció nyomainak megleléséről nem tudnék beszámolni. Vészjósló meteorológiai fejlemény megkapó ábrázolásáról annál inkább. A minimalizmussal, a rendhagyósággal hosszú színpadi gyakorlata által játszott feljogosított Droulers munkája mindenképpen maradandó – ha nem is fényesen csillogó – emlékként bennünk marad. Személytelen, ám mégsem gépies műve újdonság. Intimitása, bátor rendhagyása nyomán mindenesetre. Az időjárás ritka vendége a táncszínpadoknak.

Compagnie Pierre Droulers

De l'air et du vent • fotó: H. Sorgeloos

